

Dr M. Spalajković.

Srpski narodni mit i Evropa.

Srpski mit je bajka izatkana nitima od svile i zlata na razboju gorskih krilatica Vila. Obična pređa od kudjelje osnova je tog čarobnog tkiva. Za ukras mu služe čudesne šare, koje samo nevidljive posestrime srpskih junaka znaju složiti i utkati u besmrtnu, carskim vezovima optočene, pohvale narodnih izabranika. Sa sestrinskom ljubavlju Zagorkinja Vila plete vence od mirišljavog cveća iz srpskih dubrava i njima kiti narodne heroje kao večni ponos proste srpske duše.

Srpski narodni mit ne slavi toliko epske događaje, koliko epske ličnosti. U narodu mit se stvara iz najvišeg kulta prema tim ličnostima. Kosovski mit se ne može zamisliti bez Cara Lazara i Miloša Obilića. Upravo, kosovski boj je samo spoljni okvir, a legendarni likovi Lazara i Miloša su unutarnje jezgro kosovskog mita. Neodoljivom silom rasnog nagona ti se likovi održavaju u narodnom predanju kao živa slika bitnih osobina i istrajnosti srpskog plemena.

Narodni izbor mitskih ličnosti je od velikog značaja za narodnu psihologiju, jer heroji – sveci i junaci – predstavljaju svi zajedno rasne idealne obrasce, koji naciji, dok god traje, treba da služe za ugled. Izobilje tih uzornih primera u našoj prišlosti potvrđuju slavna imena: Nemanja, Sv. Sava, Car Dušan, Kraljević Marko, Car Lazar, Miloš Obilić – među ljudima; Jevrosima Majka, Carica Milica, Majka Jugovića, Kosovka Devojka – među ženama. Naš srednjovekovni nacionalni mit razvijao se u znaku tih muških i ženskih heroja, čija je fizionimija, stvarna ili zamišljena, poznata svakom Srbinu. Najpopularniji su Sv. Sava i Car Lazar među svecima, Kraljević Marko i Miloš Obilić među junacima. Prva dvojica su oličenje urođenog rasnog idealizma; narod ih je priznao za svece, jer su obojica, svojim visoko etičkim shvatanjima čovečje uloge na zemlji i svojim ličnim primerom, potvrdili da samo duhovne vrednosti daju trajan smisao životu. Druga dvojica predstavljaju ovaploćenu sintezu narodne borbene odlučnosti i rasne srčanosti; narod ih je proglasio za junake, jer su obojica – ispunjeni herojskim smislom života – prezirali smrt više nego čoveka, a nečovečnost više nego smrt. Sva četvorica su u očima srpskog naroda živi simboli, ne toliko istoriske dovršene stvarnosti, koliko onih u vazdašnjoj narodnoj duši duboko ukorenjenih ideala. Ti se ideali zovu – **plemenitost i viteštvo**.

Narodna etika je temelj narodnog mita.

Istorija ostavlja mnogo dublje tragove u živoj narodnoj mašti nego u mrtvim zapisima letopisaca. I kao učiteljica života, istorija se neposredno napaja usmenim predanjima narodnog mita mnogo više nego pismenim izvorima istoriske učenosti. U tome i jeste tajna njene vaspitne i psihološke moći. Narodni mit je ogledalo narodne duše. U njemu je živi istoriski oblik narodnih tradicija. Ako njega nema, povesnica postaje umrtvljeni okvir ustajale prošlosti. Etničke vrednosti treba ceniti etičkim merilom. Po etičkom sadržaju nacionalnog mita treba suditi o kulturnoj sadržini narodne duše. I najrazvijenija civilizacija, bez duhovne kulture, bliska je varvarstvu. Kakav je narod, takav je i njegov nacionalni mit.

U ljudskoj povesnici svaki vek ima svoj mit, a svi vekovi zajedno čine opšti mit čovečanstva. I u istoriji pojedinih naroda svako razdoblje neosetno se pretvara u poseban mit, a iz kontinuiteta narodnih stremljenja i tradicija rađa se trajan narodni mit u kome jedinka raspoznaje sebe i rasu kojoj pripada. "Ako jedan narod, pri pregledanju svoje istorije i pri ispitivanju svoje volje za budućnost, ne nalazi između njih nikakvo jedinstvo, onda je on izgubljen i, kao narod, mrtav" – kaže A. Rozenberg u svojoj duboko-filozofskoj analizi nove evropske ideologije iz koje se ispreda "Mit 20. veka".